

Etkinlikler

Bankacılık ve Finans Tarihi Araştırma Yarışması 2002

Türkiye Bankacılık ve Finans Tarihinin sayfaları aralandı...

Türk bankacılık ve finans tarihine ilişkin bilimsel araştırmaları özendirmek amacıyla iki yılda bir düzenlenen yarışmaya, 2002 yılında yurtiçi ve yurtdışından kitap, bilimsel makale ve yüksek lisans tezi olmak üzere toplam 15 eser katıldı.

Jürinin yaptığı değerlendirmede, kitap, doktora tezi, yüksek lisans tezi ve makale dallarında 7 eser ödüle layık görüldü.

Ödüller

- Kitap Ödülü
- Doktora Tezi Ödülü
- Yüksek Lisans Tezi Ödülü
- Makale Ödülü
- Mansiyon Ödülü

Kitap Ödülleri

Ali Akyıldız, *Para Pul Oldu: Osmanlı'da Kağıt Para, Maliye ve Toplum*, İletişim Yayınevi, İstanbul, 2003.

Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü öğretim üyesi olan Prof. Dr. Ali Akyıldız'ın bu çalışması, Osmanlı maliyesinin kriz dönemlerinde bir finans aracı olarak başvurulan kağıt para uygulamalarıyla sosyal, iktisadi ve siyasi sonuçlarını ele almaktadır. Tanzimat reformlarının finansmanı için faizli kaime çıkarılması, 1877-78 Osmanlı-Rus savaşının ve I. Dünya Savaşının olağanüstü giderlerini karşılamak üzere devletin kaime emisyonuna başvurması aktarılmakta ve kaime tedavülünün toplum üzerine etki ve yansımalarıyla bunları nedenleri geniş olarak incelemektedir. Arşiv belgeleri, literatür ve dönemin basınının kullandığı, bu eser teknik bir çalışmadan ziyade, dönemin toplumunun tarihini ortaya koymaktadır.

Zafer Toprak, *İttihat - Terakki ve Cihan Harbi, Savaş Ekonomisi ve Türkiye'de Devletçilik*, Homer Kitabevi, İstanbul, 2003.

Geç Osmanlı ve Çağdaş Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal tarihi üzerinde uzmanlaşan ve Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü'nün başında bulunan Prof. Dr. Zafer Toprak, bu kitabında savaş ekonomisi kışkıracıdaki Osmanlı'yı irdelemektedir.

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle, Osmanlı Devleti ilk kez savaş ekonomisiyle baş etmek zorunda kaldı. İttihat ve Terakki rejimi devletçiliğe başvurup piyasaya çeki düzen vermeye çalıştıysa da, savaşın uzaması bu çözüm arayışını etkisiz kıldı. Savaş giderleri diğer ülkelerde vergi veya iç borçlanmayla karşılanıyordu. Ancak Osmanlı Devleti bu araçları etkin şekilde kullanmasını sağlayacak finansal örgütlenmeden yoksun olduğundan, tek çıkar yol para basmak olacaktı. Üretim karşılığı bulunmayan bu emisyon, kısa sürede bir enflasyon dalgasının Osmanlı piyasasına hakim olmasına neden oldu. Aniden yükselen fiyatların getirdiği spekülasyon gelişmeler, "harp zengileri" olarak tanımlanabilecek yeni bir toplumsal sınıfın yükselişine zemin hazırladı. Böylece cephede yaşanan zorluklara piyasanın istikrarsızlığı eklendi.

Toprak, savaş ekonomisi kışkıracıdaki Osmanlı'yı irdelerken, Türkiye'de ulus-devlet oluşumunun siyasal-diplomatik gelişmelerinin ötesindeki toplumsal-iktisadi dinamikleri de dikkate almaktadır. Bu nedenle bu çalışma, Batı toplumlarında ulus-devlet oluşumunun temel göstergesi olan üniter para sisteminin kuruluşunu, ekonominin parasallaşmasını ve bu bağlamda para-kredi-bankacılık ilişkileri ışığında yeni bir toplum modelinin doğuşunu da incelemektedir.

Doktora Tezi Ödülü

Yavuz Selim Karakışla, *Women and Work in the Ottoman Empire: Society for Employment of Ottoman Muslim Women (1916-1923) (Osmanlı İmparatorluğu'nda Kadın ve Çalışma Hayatı, Kadınları Çalıştırma Cemiyeti, 1916-1923)*, Binghamton - New York Üniversitesi Tarih Bölümü Doktora Tezi, 2003.

1999 yılından beri Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümünde öğretim üyesi olarak görevini sürdüren Yavuz Selim Karakışla, bu doktora tezinde, I. Dünya Savaşı döneminde kurulan Kadınları Çalıştırma Cemiyeti'ni incelemektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun merkezîyetçi yapısı, ataerkil bir toplum yapısını da beraberinde getirmiştir. Kadınlar, her birey gibi, etnik ve sınıfsal kökenleriyle olduğu gibi, cinsel statüleriyle de toplumdaki konumlarını tanımlamışlardır. Diğer Ortadoğu toplumlarında olduğu gibi, Osmanlı kadını bekarken babasının, evliken eşinin, dulken oğlunun yani kısıacası bir erkeğin otoritesi altında yaşamak zorunda kalmıştır. Ancak I. Dünya Savaşı, Osmanlı kadınının toplumdaki konumunu yeniden belirledi. Savaş döneminde erkeklerin orduya alınması, özellikle kentlerde, cephe gerisindeki kadınları geçim sorunuyla karşı karşıya bıraktı. Ağustos 1916'da İttihat ve Terakki rejimi, Müslüman Osmanlı kadınlara istihdam yaratmak amacıyla, Kadınları Çalıştırma Cemiyeti adında bir örgütlenmeye gitti. Bu doktora çalışması, bu cemiyetin kuruluş amaçları, örgüt yapısı ve etkinliklerini irdelerken, I. Dünya Savaşı boyunca Müslüman Osmanlı kadınının yeni toplumsal konumunu da incelemektedir.

Yüksek Lisans Tezi Ödülü

Ö. Faruk Bölükbaşı, *Sultan II. Abdülhamid Döneminde Maliye Komisyonları ve Faaliyetleri (1879-1909)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Tarihi Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2003.

2003 yılında Prof. Dr. Ali Akyıldız'ın danışmanlığında *Sultan II. Abdülhamid Döneminde Maliye Komisyonları ve Faaliyetleri (1879-1909)* başlıklı tezi ile yüksek lisans derecesini elde eden Bölükbaşı, bu çalışmasında, Cumhuriyet Türkiye'sinin kökenlerinin saklı olduğu Sultan II. Abdülhamid döneminin mali anlayışını simgeleyen kuruluşlar olarak maliye komisyonları incelenmektedir.

Sultan II. Abdülhamid dönemi mali politikalarında birinci derecede rol oynayan komisyonlar bu dönem maliyesinin reformist yanını ve Saraya olan bağlılığını simgeler. Maliye Komisyonları Saray ve Bâbiâli'nin hedeflediği reformların merkezinde yer aldıkları gibi, Padişah'ın maliye üzerindeki denetimini de pekiştirdiler. Başlangıçta daha çok reforma yönelik faaliyet gösterirlerken zamanla denetleme yönleri ağırlık kazandı.

Bölükbaşı, çalışmasında olağanüstü ve devlet mekanizmasının gayri tabii unsurları olarak da nitelendirilebilecek olan maliye komisyonlarını, Sultan II. Abdülhamid döneminde mali istikrarın sağlanması ve mali imkanların planlı bir şekilde kullanılmasında çok önemli bir rol oynadıklarının altını çizmektedir.

Makale Ödülleri

Ioanna Pepelasis Minoglou, "Ethnic Minority Groups in International Banking: Greek Diaspora Bankers of Constantinople and Ottoman State Finances, c. 1840-81", (Uluslararası Bankacılıkta Etnik Gruplar, İstanbul Rum Bankerleri ve Osmanlı Maliyesi 1840-81), *Financial History Review*, sayı 9, Ekim 2002, s. 125-146.

Atina Üniversitesi Ekonomi Bölümünde görevini sürdüren Doç. Dr. Ioanna Pepelasis Minoglou'nun bu makalesi, 19. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul'da bankacılık alanında etkinlik gösteren Rum diasporasının örgütsel yapısını ve finansal tekniklerini irdelemekte ve o dönemde yerel sermaye teriminin Yunanlı sermaye ile örtüştüğünü kanıtlamaktadır. Minoglou, genelde sarraflardan oluşan ve piyasadaki istikrarsızlıklardan yarar sağlamakla suçlanan Yunanlı bankerlerin gerçekte uluslararası finans çevreleriyle kurdukları ilişkilerle Osmanlı finans piyasasına bazı yenilikler kazandırdıklarını ve Osmanlı iç borçlanmasına yönelik tahvillerin yurt dışında pazarlanmasını sağlayarak istikraz sürecine destek verdiklerini vurgulamaktadır.

Muzaffer Doğan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Makam Vergisi: Caize", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 7, İstanbul 2002, s. 35-74.

Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde görevini sürdüren Yrd. Doç. Dr. Muzaffer Doğan, bu makalesinde bir makam vergisi olarak caizeyi incelemektedir. 16. yüzyılın sonlarından itibaren, Osmanlı Devleti'nde taşra ve merkez idari birimlerine yapılan atamalardan caize adı altında para alınıyordu. Caize ödemeleri önceleri rüşvet sınıfında değerlendirilirken, zamanla devletin meşru bir uygulaması haline geldi. Padişah, sadrazam ve sadaret kethüdasının aldıkları meblağlar, kendi hazinelerinin finans kaynaklarından biri haline geldi. Bu çalışmada, Muzaffer Doğan, padişah ve nüfuzlu devlet adamlarının rüşvet kapısı olarak algılanan caizenin farklı bir gerçekliğine değinmektedir: Caize miktarlarının muayyen olması, tahsilinde devlet makamlarının yetkili olması, kayıtlarının saklanması, devletin bunu rüşvetin dışında bir uygulama olarak algıladığını ve kullandığını göstermektedir. Ayrıca 1830 yılında caizenin kaldırılmasıyla maaş uygulamasına geçilmesi, caize yönteminin dönemin şartlarına göre tahsili en seri biçimde gerçekleştirilen bir tür dolaylı vergilendirme olduğunu ortaya koymaktadır.

Mansiyon Ödülü

Aliye F. Mataracı, "Trade Letters as Instances of Economy, Ideology and Subjectivity" (Ekonomi, İdeoloji ve Öznellik Açısından Ticaret Mektupları).

Boğaziçi Üniversitesi Tarih Bölümünde doktora programına devam eden ve İstanbul Bilgi Üniversitesi öğretim görevlisi olan Aliye F. Mataracı, bu makalesinde Mataracızade Hacı Ahmed Efendi ve üç oğlunun

ticari mektuplarından yola çıkılarak dönemin sosyal ve ekonomik yapısının yanı sıra kimlik oluşturma örneklemeleri açısından değerlendirilmektedir.

Hacı Ahmed Efendi ve oğullarının ticareti, Jön Türkler döneminin konjektürel yapısı içerisinde başlar. Ülke sınırlarını aşan bu ticarete, dönemin milli iktisat politikası çerçevesinde her ne kadar direk bir yardım almamışlarsa da Jön Türk Hükümetinin desteğini arkalarında hissettikleri vurgulanmaktadır.

Mataracı, mektupların ekonomik ve ideolojik aktarımlarının yanı sıra öznel anlatıma imkan tanıdıklarından, yeni bir yaşam biçimine ve dolayısıyla yeni kimliklerin oluşturulmasına da tanıklık ettiklerinin altını çizmektedir.